

BONASTRE

VOT DE POBLE A SANTA SEBASTIÀ, SANT ISIDRE, SANT ROC I SANT MATEU

Bonastre, com la majoria de pobles, a més de les seves patrones **santa Maria Magdalena** i **santa Quitèria**, tenien altres personatges del santoral perquè els servís d'ajut en algun moment crític.

Per “*vot de poble*” s'entén una prometença comunitària, solemne i pública, fins i tot feta davant de notari, mitjançant els habitants del poble van decidir, en un moment delicat de la seva història, posar-se sota la protecció d'un o més sants. En el cas de Bonastre el vot de poble es dedicà a quatre sants: **sant Sebastià, sant Isidre, sant Roc i sant Mateu**.

Les festes votades responien sempre a un mateix model i l'elecció, donat el gran estol de personatges que omplen el santoral, es feien sovint a l'atzar. Potser per això es deia votada. Es posaven dintre d'una espècie d'urna tots els possibles candidats, perquè fossin ells mateixos els que manifestessin la seva voluntat. Es realitzava l'escrutini, i per tres cops seguits, a l'església davant els ulls de tothom, si apareixia el mateix nom, era entès com a mostra indiscutible que aquest sant volia ser invocat i protector d'aquell poble. Després d'això es feien solemnes pregàries, una processó i, sobretot, la signatura del contracte que lligava, a perpetuïtat, a determinat sant amb el poble.

Recórrer a aquest vot particular acostumava a ser obligat per alguna situació catastròfica que l'amenaçava. Pestes, epidèmies, fams, guerres, etc. eren de les més habituals, tot i que també es podia recórrer a un ajut extraordinari en casos de sequera, pedregada, aiguats o altres alteracions meteorològiques que poguessin afectar el correcte funcionament de l'agricultura.

Aquestes festes, com veurem més endavant en els testimonis històrics aportats, tenien un marcat caràcter d'obligatorietat, ja que els descendents dels qui van signar el contracte l'havien de continuar, i així generació rere generació. Una creença força generalitzada és que si la comunitat responsable de complir el vot l'oblidava o el trencava, tornaria la malastrugança que havia motivat l'aparició. Únicament el bisbe podia dispensar, ja fos parcialment o total, el compromís concret.

De la informació trobada sobre els sants votats al poble de Bonastre, tots ells vénen per tradició o per fets particulars. Al Penedès, trobem que el sant més votat és sant Sebastià. Sembla que va existir una veritable plaga de plagues, sobretot de diftèria, i se'l va elegir contra aquests mals.

En cada festa, fos patronal o votada, al final de l'ofici es cantaven els goigs. Els goigs són composicions poètiques de caràcter popular, que s'adreçaven a la Mare de Déu, a Crist o als Sants. Es canten col·lectivament. La seva finalitat és donar gràcies pels favors rebuts, o bé –usats com a pregària– demanar la salut física o espiritual de la comunitat.

La primera vegada que es troba documentada la paraula goigs és a la Crònica de Ramon Muntaner (1325-1328), on consta que ja se'n cantaven, i el primer text conegut són els Goigs de Nostra Dona, conservats en el manuscrit del Llibre Vermell de Montserrat (finals del XIV). Els gremis i les confraries popularitzaren els goigs dels sants patrons respectius.

Els goigs es presenten en versos heptasíl·labs. La primera i última estrofes tenen quatre versos i inclouen la tornada (els dos últims versos) que es van repetint al final de cada estrofa. La resta d'estrofes (entre sis i vint) solen tenir sis versos.

Una de les funcions principals dels goigs és la petició del favor de Déu a través dels sants, de la Verge o del mateix Crist per a malvestats o malalties concretes. La sequera i les epidèmies eren les principals adversitats que assolaren als nostres avantpassats.

Cada poble tenia els seus goigs particulars, encara que en el fons la invocació fos la mateixa. Malauradament no hem pogut trobar cap dels goigs dels sants votats del poble de Bonastre. Per aquests fets, hem inclòs fragments de goigs particulars per veure com l'advocació és la mateixa en relació als sants invocats.

SANT SEBASTIÀ **(20 de gener)**

Sant Sebastià va néixer a Milà a mitjan segle tercer, i va abraçar el cristianisme, motiu pel qual va morir màrtir el 20 de gener de l'any 288.

Sebastià era soldat, i l'emperador Caius Aurelius Valerius Diocletianus li va confiar el comandament d'una de les cohorts de l'exèrcit. En decretar, l'any 303, la persecució dels cristians i d'altres sectes que no acceptaven l'absolutisme teocràtic de l'Imperi, Dioclecià ignorava que aquell jove militar també s'havia fet cristià, i que no sols confortava els seus companys de creença que eren martiritzats sinó que contribuïa a fer nous adeptes. En descobrir-ho, l'emperador manà que fos lligat a un tronc i el van assaquetar, però no sols no es morí, sinó que es guarí ràpidament de les ferides de les fletxes i es presentà novament davant l'emperador per intentar que ell també es convertís. Per la qual cosa fou portat al circ on va morir apallissat.

Aquesta és la seva llegenda, esmentada a la “Depositio Martyrum” (any 354 del calendari romà) i reproduïda, amb més o menys variants en diversos còdexs posteriors. A través de totes aquestes referències se sap que el seu cos, llençat pels botxins a la claveguera màxima de Roma fou recuperat per una dona cristiana i enterrat a les catacumbes que avui porten el seu nom.

Aquesta llegenda ha donat lloc a una abundant iconografia, particularment en la pintura tenebrista del s. XVII, tan alligada al dramatisme dels màrtirs. Així, l'escena de les sagetes que ja havia estat representada per Mantegna, Veronese i també Van Dick, fou pintada per Rubens, Ribera, Tiziano, El Greco i infinitat de pinzells que des de llavors fona ara ens han fet present la crueltat del seu turment.

Una llegenda més prosaica diu que en realitat era pescador i que com que sempre pescava molt, per la gràcia de Déu, un bon dia, quan es banyava, li van prendre la roba i, en sortir de l'aigua, el van lligar a un arbre i l'assaquetaren amb bocins de la seva pròpia canya. Aquesta llegenda justificaria que fos, com és, el patró dels pescadors de canya.

Gloriós sant Sebastià,
que éreu pescador de canya,
mentre prenieu un bany
us varen robar la capa.

Una altra llegenda diu que el sant es guanyava la vida fent escombres o raspalls i, per aquest motiu, els raspallers el tenien per patró. També el

reclamaven els marxants de ferralla o altres metalls, ja que segons sembla el sant comerciava amb aquests metalls.

La devoció a Sant Sebastià és molt antiga. Als Països Catalans és conegut i venerat ja des del segle X, i així ho demostren nombrosos monestirs i esglésies que li van ser dedicades. La llegenda de la seva intervenció prodigiosa en aturar una epidèmia de pesta a Roma (any 680) el féu popular sobretot a partir de les onades de pestes que assolaren Europa al final de l'edat mitjana (pesta del 1600) i segles posteriors.

“Sant Sebastià, guarda’ns de fam, pesta, guerra i de tot mal.”

També era invocat contra el còlera i el foc.

Els nostres avis tenien una por terrible a la pesta perquè produïa moltíssima mortaldat quan es declarava. Llavors era quan hom clamava els favors del cel cada cop que una epidèmia feia acte de presència. Fins i tot quan hom tenia bona salut s’invocava els sants protectors contra la pesta.

Sant Sebastià és un dels sants més invocats contra la pesta, com també ho és sant Roc (també vot de poble de Bonastre). Els dos sants se celebren en temps de molt fred (sant Sebastià) i molta calor (sant Roc), temps que per les dureses climatològiques més afavorien l’òbit d’aquells que estaven delicats.

“Sant Sebastià i sant Roc, guardeu de pesta i de foc.”

El naixement de la Confraria de sant Sebastià cal emmarcar-la en el gran moviment religiós del segle XV, promogut pel Concili de Trento. L’aparició d’aquesta confraria no és un cas aïllat, sinó que són moltes les que sorgeixen arreu.

Davant la manca de trobada de goigs de Bonastre a sant Sebastià, farem esment d’unes estrofes que es canten a La Seu d’Urgell que podrien tenir un suposat paral·lelisme als que es cantaven a Bonastre:

Màrtir Sant molt singular,
implorem vostra clemència,
vulgau a Jesús pregar
que’ns guardi de pestilència.

Afligida està la vila
per la pesta, per la mort.
Quina força la vigila
per sis mesos de dissort?

Com en aquest fragment dels Goigs, també en el següent de les Cobles fetes en laor del gloriós martir sant Sebastia es recorda el seu passat com a membre de la milícia imperial.

Puix del poble sou deffensa,
protector y guardia,
loem vos de cor y pensa,
glorios Sebastia.

Cavaller fos molt insigne,
fort, prudent y animos,
y de Deu servent molt digne,
fel, humil y virtuos;
y, jatsia que anasseu
ab lo abit dels pagans,
fes ho per que reffermasseu
en la fe dels christians.

ORACIÓ PRÒPIA DEL SANT

Oració a sant Sebastià:

Inclineu els ulls, oh Déu omnipotent, damunt la nostra flaqueza, i, per tal com la pesantor de les obres pròpies ens agreuja, protegeixi'ns la gloriosa intercessió del vostre benaurat Màrtir Sebastià.

Guia del Cristià
Editorial Balmes. Barcelona, 1956

NOTES HISTÒRIQUES

(Efemèrides del poble de Bonastre de l'any 1341 fins al 1936, extretes de les notes deixades per Mn. Josep Sanabre i pel Rvd. Francisco Figueras de l'Arxiu Parroquial, amb indicació de pàgina i llibre d'on foren extretes. Són d'interès per a la història local per haver estat destruïts la majoria d'ells pels fets del juliol del 1936.)

La primera notícia que es té és del dia **6 de gener 1718**:
Es funda la Confraria de Sant Sebastià.

6 de febrer 1719:

Fou aprovada canònicament la Confraria de Sant Sebastià d'aquesta Parròquia de Bonastre.
(Llibre de la Confraria, pàg. 5)

19 d'abril 1722:

Es reuneix el capítol dels Confreres de Sant Sebastià per comprar una imatge del gloriós Sant, sota la presidència del Prior de la Confraria, convenint en comprar dita imatge dels diners de la Confraria i dels reunits en una capta entre tots els confreres.
(Llibreta de la Confraria de Sant Sebastià, pàg. 33)

En la Consueta Litúrgica de la Parròquia de Bonastre, de l'any 1726, hi havia consignat:

20 de gener 1726:

Festa de Sant Sebastià.
Completes a la vigília, processó per tot el poble, goigs i oficis: ofertori: Pagaven els fadrins. En dit dia se sortejaven, per rodolins, els sagristans. L'endemà se celebrava un aniversari per als confreres.
(Llibre major de les rendes i obligacions de la Rectoria de Bonastre, pel Rvd. Josep Cabrer, rector de Bonastre.)

21 de gener 1733:

Es resolgué que els Sagristans de Sant Sebastià i els de Sant Roc anessin tots plegats i fossin anomenats al mateix temps, així com fins llavors anaven separats i servissin quatre mesos cada un.
(Llibre de la Confraria, pàg. 97)

21 de gener 1749:

Es resolgué entre els Sagristans de Sant Sebastià i el Rvd. Rector que tots els anys se celebrés la festa de Sant Sebastià i Sant Roc, amb pena de 6 sous a cada un dels fadrins que treballés en dites dues diades.
(Llibre de la Confraria, pàg. 99)

23 de desembre 1779:

Robaren de la caixa de Sant Sebastià tots els diners de la Confraria de dit Sant en aquesta Parròquia de Bonastre.
(Llibre de la Confraria, pàg. 196)

2 de gener 1806:

Fou robada la caixa de Sant Sebastià: prengueren 141 m., 13 rals i 9 diners.

17 de gener 1855:

Es reformaren les constitucions de la Confraria de Sant Sebastià d'aquesta Parròquia de Bonastre.
(Llibre de la Confraria, pàg. 5)

1 d'agost 1882:

Es pintà i daurà l'actual altar de Sant Sebastià d'aquesta Església.
(*Comptes de Rigualt d'aquell any*)

12 de novembre 1899:

Es posaren els vitralls que actualment existeixen en aquesta Església de Bonastre amb la imatge de Sant Benigne (sobre la capella de Sant Sebastià) i la de Sant Ramon (sobre la capella de la Divina Pastora).
(Crònica)

Totes les anotacions que segueixen han estat extretes de la **Consueta de Mn. Francisco Figueras** que del mes de **gener de 1899**, només hi trobem una

sola anotació feta el dia 2, sense fer cap referència a la festa i actes en honor de sant Sebastià.

A partir de l'any 1900 hi trobem cròniques força detallades, de gran interès per a la història de les festes votades de la parròquia de Bonastre.

20 de gener 1900:

Festa de Sant Sebastià.

És vot de poble. Al matí, processó llarga, o sia per tot el poble. De retorn se celebrà l'Ofici en el que es féu ofertori; per la tarda es digué el Sant Rosari, es resà l'estació cantant-se després solemnes Completes d'harmònim, finalitzant-se la festa amb el cant dels goigs.

Són tres els sagristans que cuiden l'altar de Sant Sebastià, serveixen quatre mesos cada un; el que està de servei té obligació d'encendre els ciris de l'altar cada festa o l'ofici i passar la bacina per l'església. Quan hi ha algun Viàtic, el que serveix aquells quatre mesos ha de donar un ciri a cada un dels confreres; els altres dos han de portar l'atxa de la Confraria: Els dos primers sagristans que es nomenen són els pròpiament de Sant Sebastià; el tercer és de Sant Roc.

Tenen obligació d'assistir tots tres Sagristans a tots els casaments que es verifiquen a l'església donant els ciris als nuvis per la Missa de velació i quan tot s'ha acabat es posen els tres sagristans a la porta de l'església, portant l'un la bacina del Sant, l'altre una almorratxa de vidre i l'altre, un ram de flors. Quan hi arriben els nuvis, el qui porta el ram de flors l'ofereix a la núvia i li engega un discurs en patuès, que segurament el qui el diu no sap el que vol dir, i la que l'escolta no l'entén de res, puix és un a barreja de paraules castellanès i catalanes, que no va enlloc. Volia canviar-los-hi o fer-los-hi, o tot català o tot castellà, més no me n'he pogut sortir. Van començar que sempre ho havien fet així i per més que els hi he fet veure que sempre ho havien fet malament, s'han quedat amb la seva. La núvia, quan ha acabat d'escoltar al del discurs, retorna el ram al sagristà i, després d'haver fet tots els assistents al casament almoïna a la bacina del sant, els sagristans deixen lliure la porta perquè puguin marxar els nuvis i convidats.

Regularment són convidats obligats a tot casament els Sagristans de Sant Sebastià.

20 de gener 1901:

Festa de Sant Sebastià, patró dels joves de Bonastre.

Al matí processó llarga i Ofici solemne amb harmònim, fent-se ofertori i, a la tarda, solemnes Completes, també amb harmònim, després de resat el Sant Rosari i estació al S.S.

20 de gener 1902:

Festa de Sant Sebastià.

La festa patronal dels joves de Bonastre se celebrà amb la mateixa solemnitat que els anys anteriors. Al matí processó llarga per tot el poble; en tornar a l'església es cantaren els goigs mentre un dels Sagristans passava amb la bacina, començant-se tot seguit l'Ofici que fou cantat amb acompanyament d'harmònim. Per la tarda, després del res del Sant Rosari i estació al S.S., es cantaren solemnes Completes i goigs amb harmònim, nomenant-se després els Sagristans que han de cuidar de l'altar fins a l'any vinent.

20 de gener 1903:

Avui, dia de Sant Sebastià, patró dels joves d'aquest poble i, per altra part, essent antic vot de poble, per aquest motiu, tothom fa festa. Al matí es féu processó llarga i, en arribar a l'església, es cantaren els goigs i amb tota solemnitat l'Ofici, havent-hi, com en totes les festes d'administració, ofertori. Per la tarda, i després del Sant Rosari i estació al S.S. es cantaren, amb acompanyament d'harmònim, solemnes Completes i goigs. Després de l'Oremus d'aquests s'anomenaren els nous Sagristans, que han d'ésser fadrins tots tres i a càrrec dels quals va arreglar l'altar en les diades.

20 de gener 1904:

Dia de Sant Sebastià.

La festa patronal dels joves bonastrencs es féu igual que els altres anys. Al matí la processó que recorregué tot el poble i, en arribar a l'església, es cantaren els goigs i solemne ofici amb acompanyament d'harmònim, havent-hi hagut ofertori. Per la tarda, després del Sant Rosari i estació al S.S. es cantaren Completes amb l'harmònim i goigs, fent-se després des del peu de l'altar el nomenament dels 3 joves que enguany han de ser Sagristans de l'altar.

20 de gener 1905:

Festa de Sant Sebastià, patronal dels joves de Bonastre.

Al matí, processó llarga, això és, per tot el poble, amb l'assistència de regular nombre de confreres amb acompanyament de gralles i amb seguiment de les coques o pans beneits; en entrar a l'església es cantaren els goigs i, acabats, s'entonà l'Ofici, tocant a l'hora de l'ofertori les estridents gralles; per la tarda es cantaren solemnes Completes i goigs en obsequi del gloriós Sant.

Després dels goigs s'han nomenat, com cada any es fa així, els Sagristans que han de servir fins a igual dia de l'any vinent. Com ha quedà consignat són tres els Sagristans que s'anomenen, han de servir o cuidar-se de l'altar, tres mesos cadascun i el que serveix és el que ha de donar els ciris als confreres quan hi ha algun combregar a la processó i portar la bandera de la Confraria en les processons llargues; els altres dos porten les atxes de la Confraria en les processons i combregars.

SANT ISIDRE **(15 de Maig)**

Sant Isidre fou una festa molt arrelada al poble de Bonastre. Com totes les poblacions pageses, Bonastre honorà el sant que representava el patronatge de la pagesia, dedicant-li missa i processó, al mateix temps que els pagesos (com a la resta de pobles de la nostra terra) feien d'aquest dia la seva festa.

Això no obstant, no sempre havia estat així, ja que en temps passats els pagesos catalans tenien veneració a sants catalans, com sant Galderic, pagès rossellonès; sant Medir, pagès vallesà, o sant Faust, que era fill d'Alguaire, i era a qui tenien per patró primerament els pagesos de les terres lleidatanes.

Conta la tradició que sant Faust veié la llum del món als volts de l'any 590. Fou un home treballador i humil, per la qual cosa arreu és presentat amb l'aixada i el llibre sagrat, símbol de la seva dedicació al treball i a la lectura formativa de l'esperit.

Diu la tradició que aquest sant, a mitjan segle VI, va emprendre un viatge a Terra Santa, per tal de poder veure el Sant Sepulcre. En el camí fou fet presoner pels moriscs, que havien declarat la guerra al cristianisme. El Sant fou fet esclau, venut en subhasta pública, això no obstant, va tenir la sort que l'amo que el va comprar era una bona persona i, a través de les converses amb Faust, va arribar a convertir-se al cristianisme, i li va donar la llibertat.

Sant Faust va morir a Alguaire pocs anys després, i va deixar escrit que a la seva mort el possessin damunt d'una mula cega i, on aquesta parés, l'enterressin, i així es féu. L'animal es posà a caminar i caminar, fins aturar-se a Bujanda, on entengueren que havien d'enterrar el sant. I allí roman el seu cos incorrupte després de tretze segles.

Sant Faust fou molt venerat pels pagesos de les contrades lleidatanes, els quals encara li tenen molta devoció, fins que la imposició de la corona espanyola va posar, com a patró de la pagesia, a sant Isidre, madrileny.

A les darreries del segle XVI, el rei Felip III va contreure una greu malaltia que els metges no li sabien guarir. La reina va invocar l'ajut de sant Isidre, el sant que més coneixia, el qual la va escoltar i va tornar la salut al monarca. Des d'aleshores, es va estendre la devoció al Sant, impulsada per la reina. Els pagesos l'acolliren com a protector de les persones i camps, tot oblidant aquells sants catalans que anteriorment havien obtingut el patronatge de la pagesia de casa.

Puig que sou sant sense igual
de pagesos gran honor,
gardeu-nos sempre del mal,
Sant Isidre llaurador.

La pràctica totalitat de pobles pagesos celebraven festa aquest dia, amb missa i processó amb la imatge del sant, la qual era guarnida amb un manat d'espigues de blat a la mà, volent simbolitzar que demanaven collita en els camps.

ORACÓ PRÒPIA DEL SANT

Concediu-nos, us preguem, oh Déu misericordiós que, per la intercessió del benaurat Isidre, Llaurador, Confessor vostre, no ens ensuperbim: sinó que pels seus mèrits i exemples us servim sempre amb agradable humilitat.

Guia del Cristia (Devocionari popular de Catalunya)
Editorial Balmes. Barcelona, 1956

NOTES HISTÒRIQUES

13 d'abril 1636:

En el llibre “Llevador vell”, pàg. 22, de les Efemèrides de Bonastre, extretes dels llibres de l'Arxiu Parroquial de Bonastre pel Rvd. Francisco Figueras, es diu:

“El Sr. Bisbe de Barcelona concedí 40 dies d'indulgències a totes les festivitats de Ntra. Sra. Del Roser, en el dia de Santa Magdalena i en el de Sant Isidre, guanyadores des de les primeres vespres fins a les altres vespres de dites festivitats celebrades en aquesta Església de Bonastre.”

15 de maig 1726:

Festa de Sant Isidre.

La vigília, cant de Completes, processó per tot el poble, cant dels goigs, ofici solemne amb ofertori.

Pagava el Comú.

(Llibre Major de les Rendes i Obligacions de la Rectoria de Bonastre pel Rvd. Josep Cabrer).

13 de maig 1834:

Els Sagristans del Sant Nom de Jesús i Sant Isidre firmen deure als Sagristans del Roser la quantitat de 22 rals i 10 sous que aquesta darrera Confraria els hi deixa perquè poguessin fer un altar nou per a Sant Isidre.

(Llibre 2n Confraria del Roser, pàg. 97)

En la Visita Pastoral Itinerari 1858-1865, l'any **1858** hi ha la següent nota:

L'església és nova, d'elegants formes i amb tres naus. Té un campanar regular, però que no correspon a l'església. El cementiri està al costat de l'església i s'estén en tota la seva longitud. Està ben cuidat.

S'ha de canviar la Creu de l'altar de Sant Isidre.

Totes les anotacions que segueixen, excepte Crònica, han estat extretes de la **Consueta de Mn. Francisco Figueras**, que van de l'any 1899 fins al 1905.

15 de maig 1899:

Es féu la festa del Patró dels pagesos, Sant Isidre, amb processó per tot el poble i solemne Ofici.

6 de novembre 1899:

Es posa el vitrall de vidres de colors que representa la imatge de Sant Genís a sobre de l'actual capella de Sant Isidre.

(Crònica)

15 de maig 1900:

Festa de Sant Isidre.

Vot de poble i festa pagada per la Confraria del Sant Nom de Jesús. Es féu processó al matí per tot el poble, Ofici i, per la tarda, Completes cantades amb harmònim i després, continuació del mes de Maria.

15 de maig 1901:

Per ésser festa el dia d'avui sortí la 3a processó de pregàries a les 7 del matí i arribà fins a la creu de l'hort de la Rectoria. En aquest dia (que a l'igual dels altres dos vingué moltíssima gent a dites processons de pregàries en les que s'invocà a tots els Sants perquè fossin intercessors davant Déu perquè apartés de les plantes tota malura) es féu també la festa de Sant Isidre amb processó per tot el poble començant-se solemne Ofici amb harmònim en arribar a l'església. Per la tarda, després del Sant Rosari i estació al S.S., es continuà el mes de Maria, cantant-se tot seguit solemnes Completes amb acompanyament d'harmònim i goigs.

15 de maig 1902:

Festa de Sant Isidre.

Vot de poble i copatró de la Confraria del sant Nom de Jesús.

A les 7 ½ sortí la processó que seguí tot el poble fins al carrer del Mig, i en tornar a ésser a l'església es cantaren els goigs; començant-se de seguida l'Ofici que fou amb acompanyament d'harmònim; per la tarda, després del Sant Rosari i estació al S. S., es continuà el mes de Maria, acabant-se la

funció amb el cant de solemnes Completes en honor i obsequi de la Verge del Roser.

15 de maig 1903:

Festa de Sant Isidre.

Aquest any s'ha format en el poble una nova Germandat sota l'advocació de Sant Isidre i han determinat fer avui la inauguració oficial amb una solemne festa religiosa. A l'efecte s'ha convingut, amb els Sagristans de la Confraria del sant Nom de Jesús, a qui correspon la festa d'avui i han acordat celebrar-la junts; la Confraria ha pagat el de cada any i la Germandat tota la resta; l'encesa de l'altar ha estat esplèndida, el pa beneit abundant i, a més, hi ha hagut sermó. Abans de l'Ofici sortí la processó que, a l'igual que els altres anys, recorregué tot el poble, però amb la diferència que enguany hi ha més assistència, puix a més dels Confreres hi vingueren també tots els germans que tenen obligació de venir-hi sota multa d'una pesseta. En arribar a l'església es cantaren els goigs que, a l'igual que l'Ofici, foren acompanyats d'harmònim. Predicà el Rvd. Mossèn Jaume Torrents, Pvre. I Rector de Cunit. Per la tarda, i després del Sant Rosari i estació al S.S., es continuà el mes de Maria i, acabats, es cantaren solemnes Completes en honor i obsequi de Sant Isidre.

15 de maig 1904:

Dia de Sant Isidre.

Igual que els anys propassats s'uniren la Confraria i la Germandat de Sant Isidre d'aquell poble per a fer més lluïda la festa, i a fe que ho aconseguiren, puix la processó que sortí abans de missa major, composta de confreres, germans i devots del sant fou nombrosíssima. Al tornar a ésser a l'església es cantaren els goigs i es començà, amb acompanyament d'harmònim, solemne Ofici; per la tarda, després de la doctrina, es resà el sant Rosari i, després de l'estació al S.S., es continuà el mes de Maria i acabat, es cantaren solemnes Completes i goigs del sant.

L'altar major feia un alegroi aspecte, puix amb els nombrosos ciris que hi cremaven entremig de les toies de les flors semblava que sant Isidre estigués entremig d'un hermós jardí a la sortida del sol figurant prendre claror dels ciris.

15 de maig 1905:

Sant Isidre.

La Confraria del Sant Nom de Jesús que té per copatró a Sant Isidre i la Germandat del Gloriós patró dels Pagesos, establerta en aquest poble, s'han unit, a l'igual que l'any passat per a celebrar la festa del seu respectiu patró.

Al matí s'ha fet una lluidíssima processó en la que, a més dels devots del Sant, han concorregut tots els germans (que sota pena d'una pesseta de multa tenen l'obligació d'anar a la processó). En arribar a l'església es cantaren els goigs i després es començà solemne Ofici en el que produí un vistós efecte la gran encesa de l'Altar Major, il·luminat per gran nombre de ciris. A la tarda, després del res del sant Rosari i estació al S.S. es continuà el mes de Maria, cantant-se tot seguit ben afinades Completes i goigs en honor del Sant. És condició indispensable i sine qua non en la unió de la Confraria i Germandat per a celebrar la festa que aquella no pot treure ni perjudicar cap dret d'aquella i així la imatge del Sant ha d'ésser portada per Confreres, el lloc de preferència ha de ser per als Sagristans, etc.

Fins aquí la força detallada festa narrada en la Consueta. Voldríem indicar que l'altar a què es fa referència estava situat al braç dret del creuer central de l'església. La guerra del 1936-39, en els seus primers moments, destrossà tots els altars i imatges. S'encarregava d'aquest altar la família de cal Benigno. Quan es pintà i decorà l'església als anys 40 del segle passat, en el seu lloc s'hi pintà un gran quadre a la paret i s'hi col·locà una imatge molt gran del Sagrat Cor. Als anys 50, la mateixa família féu donació d'una talla de Sant Isidre, que es col·locà entre l'altar major i la capella del Santíssim. Més endavant, als anys 60, amb motiu de les obres (destrosses) fetes a l'església el sant passà al lloc del Sagrat Cor i aquest, a la golfa.

Mossèn Josep Sanabre buscà en documents els primers noms d'Isidre a Bonastre, i trobà les següents persones:

1625	Joan Isidro fill de Pere Gibert
1626	Isidro Roca fill de Joan i Isabel
1627	Isidro Vélez fill de Jeroni i Eulàlia
1652	Isidro Sendrós mort assassinat
1669	Isidro Ivern es matà

I de famílies:

Isidro Constantí
Isidro Sanabre
Isidro Serrà
Isidro Sanromà
Isidro Serramià
Isidro Gibert
Isidro Tutusaus

SANT ROC (16 d'agost)

Diu la llegenda que sant Roc era al carrer, empestat, i un gos, que passava se'n va compadir i, a força de llepar-li les nafres, el va guarir. Perquè el sant pogués alimentar-se, el gos cada dia robava un pa i li portava. Quan l'home va estar bé, el gos el va seguir i anaren junts arreu fins que es va morir. En parlar-nos de la festa de sant Roc, a Barcelona, Joan Amades ens consigna que “és creença popular que cada dia, de bon matí, el gos de sant Roc volta per tota la ciutat, sense deixar ni un carrer ni una sola plaça i fa fugir els gossos folls. Per això cal recollir el pa que ho vegi llançar pel carrer i posar-lo en un raconet perquè quan passi el gos de sant Roc se'l pugui menjar. Així, els que actuaven correctament podien estar segurs que mai no els mossegaria cap gos foll, ni patirien de ràbia, perquè el gos de sant Roc els en preservaria. Amades observa, encara: “*Portada per aquesta creença, la gent invocava el gos i deia que l'endemà de sant Roc era sant gos, i seguia posant llum a la imatge cantant els goigs i fent oració, dedicats, però no al sant, sinó al ca. Al gos de la imatge de sant Roc que es venera en la capelleta de la Plaça Nova se li havien fet ofrenes i àdhuc, presentalles. Avui és l'únic dia que era permesa l'entrada dels gossos a les esglésies, interdita durant la resta de l'any en virtut de la creença que una de les maneres preferides pel dimoni per a dissimular la seva presència era la de prendre la figura de gos.*”

De la descripció popular de Joan Amades de la festa barcelonina, se'n poden treure les següents conclusions en clau religiosa. La primera és que el sant té un gos de company de camí o de viatge. El gos és, en llenguatge iniciàtic, el guia de l'ànima del místic del Més Enllà. Per això mateix, el gos o el llop, que sovint es confonen en un sol animal –com en el cas del Mal Caçador en què els gossos encantats que el segueixen són sovint considerats llops-, acompanyen sant Francesc, sant Bernat, Tobies o santa Quitèria. Així mateix, a les regions septentrionals d'Europa segons explica Charbonneau-Lassay a “*El Bestiario de Cristo*”, el simbolisme animal en la antiguitat i a l'edat mitjana, abans de la reforma luterana, “*hom relacionava el llop amb el simbolisme de Crist.*” I, encara, el mític personatge dels orígens de la Catalunya catòlica, Otger Cataló, fou guarit, de les ferides rebudes en combat, per un llebrer. No és d'estranyar, doncs, que si aquest gos era el guia espiritual de sant Roc, li portés pa. Avui dia, el fet de portar o donar pa a algú no té cap missatge simbòlic. Però tractant-se d'un món llegendari o mític, de connotacions religioses ineludibles, sí, atès que la ingestió d'un pa fet amb blat que contingués el fong del sègol banyut (*claviceps purpurea*) –tal com ho demostraren el químic Albert Hofmann i l'entomocòleg Gordon Wasson en el seu llibre *El camino a Eleusis*. Una solució a l'enigma dels misteris

provocava grans visions. A l'Himne a Demèter, deessa dels cereals, se'ns parla dels misteris que contemplaven els qui ingerien el pa sagrat. Diu el text: *“Feliç, entre els homes terrenals, els qui els ha contemplat; puix el no iniciat en aquests misteris, el que no en participa no gaudirà d'igual sort que aquell que, després de la mort, davalli a la foscor tenebrosa.”*

Hi ha una altra observació rellevantíssima a fer: a Barcelona s'havia arribat a retre culte al gos de sant Roc, al qual se l'anomenava també “sant”. Això permet conjecturar que el culte originari fou el d'un gos diví que, posteriorment, per les exigències populistes imposades pel nou guió catòlic arribà a encarnar-se en el personatge de sant Roc o en els seu amic inseparable. Entre els egipcis la vinculació déu-gos és evident en Anubis, que té cos d'home i el cap de xacal o de gos. Elisa Castel en el seu Diccionario de Mitología Egipcia, ens diu que Anubis *“fou un dels primers déus del Més Enllà”*, i que era tingut com a Déu dels difunts. *“Com a déu titular dels sacerdots embalsamadors estava relacionat amb la màgia i les arts endevinaires; era el guardià de les necròpolis que acull als difunts a la porta de la tomba i els guia a l'altre món, assistit de vegades per un altre déu xacal amb qui pot ser confós: Upuaut “l'Obridor de Camins”*. Anubis era “Senyor de les Cavernes” a Deir-Rifeh i l'encarregat d'il·luminar els difunts amb la lluna, que portava a les mans.

Però també sant Roc ressuscitava els empestats que s'havien mort i, talment com Anubis, per la raó etimològica del nom, ha de tenir una relació directa amb la roca o la cova de la resurrecció iniciàtica. Cosa que ens fa recordar que els antics enterraments tenien sant Roc per patró i que abans es creia que el dia dedicat al sant les pedres creixen: No ha de sorprendre, per tant, que també els molers, els picapedrers, els marbristes, els empedradors i els minaires veneressin sant Roc com a patró. I així com Anubis, als Textos dels Sarcòfags, té com a mare la Vaca Hesat i que, en funció d'aquest parentiu porta per títol “Senyor de les Vaques Lleteres”, per la qual cosa sovint se'l troba fent donacions de llet al costat d'Isis a les taules d'ofrenes, també hom dedicava l'endemà de sant Roc, però dia encara farcit d'actes culturals als gossos, a sant Mamet – en clara al·lusió a la mama o mamella-. A les ermites que li eren dedicades hi acudien les dones joves en edat maternal, a fi que el sant les fes ser bones lleteres i llurs infants prenguessin bé el pit.

El dia del gos

Aquest és el nom que rep popularment l'últim dia de la festa major. En aquest dia es feia la festa pròpia del gos, és a dir, reposar després dels dies de ballaruga.

Es creu, però, que l'origen el té a mitjans d'agost. El dia 15 se celebrava santa Maria, el 16, sant Roc i el 17 era dedicat, popularment, al gos que acompanya sant Roc.

Tampoc hem trobat cap text dels goigs dedicats al sant que es cantaren a Bonastre. Exposarem unes estrofes que se li canten a Puiggròs:

Puig que sou tan poderós
davant Déu omnipotent,
la vostra devota gent
estan confiats amb Vós,
que de mal de pestilència
seran guardats amb salut,
a Vós tan conegut,
amaran amb reverència.
(...)
Vulgueu ser nostre advocat
contra el mal de la pestilència.

Ora pro nobis Beata Roche
Ut digni essiamur premissionibus Christi

OREMUS

Deus qui nobis Beati Rochi consebiris tui annua solemnitate latificas:
concede propitium ut cuius natalitus colimus, etiam actiones imitemur. Per
Dominum nostrum. Amen.

ORACIÓ PRÒPIA DEL SANT

Supliquem, Senyor, que guardeu el vostre poble en contínua pietat; i, pels mereixements i súpriques del benaurat Roc, preserveu-lo de tot contagi en l'ànima i en el cos.

Guia del Cristià (Devocionari popular de Catalunya)
Editorial Balmes. Barcelona 1956

NOTES HISTÒRIQUES

En la Consueta Litúrgica de la Parròquia de Bonastre de l'any 1726, inclosa en el "Llibre Major de les Rendes i Obligacions de la Rectoria de Bonastre, pel Rvd. Josep Cabrer, rector de Bonastre" hi trobem la següent anotació:

16 d'agost:

Festa de Sant Roc

A la vigília, cant de Completes per tot el poble, Ofici amb ofertori.

Pagaven els fadrins.

Més endavant, en altres llibres de la Parròquia, es troben les següents anotacions:

22 de gener 1749:

Es resolgué que tots els anys se celebrés la festa de Sant Sebastià i Sant Roch amb pena de sis sous als fadrins que treballessin.

(Llibre de la Confraria, pàg. 99)

1 de gener 1783:

Es votà fer la festa per Sant Roch, amb pena de 10 rals per tots aquells que treballessin.

(Llibre Confraria de Sant Sebastià, pàg 173, i també trobem la mateixa anotació en el Llibre Major, pàg. 183.)

A l'esmentada Consueta de Mn. Francisco Figueras hi trobem les anotacions que féu en els anys que estigué de Rector de la Parròquia.

15 d'agost 1899:

Comunió General de les Filles de Maria i, per la tarda, es cantaren Completes en honor de Sant Roc, copatró del jovent d'aquest poble.

Dia 16 d'agost 1900:

Festa de Sant Roc. Vot de poble.

Al matí es féu processó i Ofici i, a la tarda, Completes cantades amb harmònim. És festa copatrons dels joves d'aquest poble. Es cuiden de la festa els sagristans de Sant Sebastià. Porten el tabernacle amb el sant a la processó quatre joves que han de ser confreres.

16 d'agost 1901:

Festa de Sant Roc.

Votiva. Es digué l'Ofici a les 7, després d'haver fet la processó que, per ésser festa de vot de poble es recorregué tot, assistint-hi bastant gent.

El dia **18** hi trobem:

A la tarda es cantaren solemnes Completes en honor de Sant Roc per no haver-se pogut cantar el mateix dia a causa d'haver hagut de marxar l'infrascrit (Mn.Francisco Figueras).

16 d'agost 1902:

Festa de Sant Roc, copatró dels joves del poble.

És un vot de poble i, per tant, la processó fou llarga, això és, per tot el poble. En arribar a l'església, es cantaren els goigs del sant començant-se després d'acabats l'Ofici que fou amb harmònim; per la tarda, després del Sant Rosari i estació al S.S. es cantaren Completes i els goigs.

16 d'agost 1903:

Festa de Sant Roc, vot de poble i copatró dels joves del poble.

Al matí sortí la processó que recorregué tot el poble; en arribar a l'església es cantaren goigs i es començà l'Ofici –que fou cantat- amb acompanyament d'harmònim. Per la tarda es resà tan sols el Sant Rosari i l'estació al S.S.

16 d'agost 1904:

Dia de Sant Roc.

Aquest matí a les 7 sortí la processó portant la Imatge del gloriós protector contra la pesta i acompanyat de bon nombre de feligresos seguí tot el poble, com és costum en totes les processons dels sants que tenen Administració o bé són votats pel poble. En arribar a l'església es cantaren els goigs i tot seguit es començà l'Ofici que fou cantat amb gust i expressió pels cantadors de la Parròquia.

Com que el dia abans ja es cantaren les Completes, tan solament es digué en la tarda d'avui el Sant Rosari i estació al S.S.

16 d'agost 1905:

Festa de Sant Roc. Vot de poble.

A les 7 sortí la processó en la que portaren la Imatge del Sant quatre joves confreres de Sant Sebastià i que tenen per copatró a Sant Roc. En arribar a l'església es cantaren els goigs i, acabats, es començà l'Ofici; per la tarda es resà el Sant Rosari i estació al S.S., cantant-se solemnes Completes i goigs en honor del Sant Advocat contra la pesta.

En consultes fetes a les persones més grans del poble l'any 1972, amb motiu d'un treball fet pels joves de Bonastre i coordinat pel capellà del poble, digueren que havien sentit a dir, perquè ells tampoc ho havien viscut, que *“hi va haver el còlera i van votar a sant Roc. Feien missa, després anaven al mar quasi tots els carros del poble, prenent les criatures, fins i tot les de bolquers, ja que llavors s'anava molt poc a la platja. Generalment feien arròs al bosc.”*

SANT MATEU (21 de Setembre)

És un dels quatre evangelistes. Segons la tradició eclesiàstica, coneguda ja al segle II, l'evangelista Mateu fou el primer de posar per escrit l'ensenyament i el missatge de Jesús.

Leví, nom de Mateu abans de la conversió, quan era recaptador d'impostos, era originari de Cafarnaüm, fou generós a la invitació de seguir a Jesús.

Ell mateix ens explica en el seu evangeli la seva conversió. Estava assegut al lloc on recapten impostos i Jesús l'invità a seguir-lo. Mateu –diu l'Evangeli– “*s'aixecà i el va seguir*”(Mt 9,9). Amb Mateu arriba al grup dels Dotze un home totalment diferent dels altres apòstols, tant per la seva formació com per la seva posició social i riquesa. El seu pare, Alfeu, el va fer estudiar economia per tal de poder fixar el preu del blat i del vi, dels peixos que li portarien Pere i Andreu i els fills de Zebedeu. I el de les perles precioses de què parla l'Evangeli.

El seu ofici, el de recaptador d'impostos, era mal vist. Els qui l'exercien eren considerats publicans i pecadors. Estava al servei del rei Herodes, senyor de la Galilea, un rei odiat pel seu poble i que el Nou Testament ens els presenta com un adúlter, l'assassí de Joan Baptista i el que va escarnir Jesús el Divendres Sant. ¿Què pensaria Mateu quan anava a rendir comptes al rei Herodes? La conversió de Mateu devia suposar un veritable alliberament, com ho demostra el banquet al que va invitar els publicans i pecadors. Fou la seva manera de demostrar l'agraïment al Mestre per haver pogut sortir d'una situació miserable i trobar la veritable felicitat. Sant Beda el venerable, tot comentant la conversió de Mateu, escriu: “*La conversió d'un cobrador d'impostos i pecadors donà exemple de penitència i d'indulgència a altres cobradors d'impostos i pecadors (...) En el primer instant de la seva conversió, atreu cap a Ell, que és tan com dir cap a la salvació, tota una colla de pecadors.*”

En la seva conversió es fa present la misericòrdia de Déu com ho palesen les paraules de Jesús davant la crítica dels fariseus: “*El que jo vull és amor, i no sacrificis. No he vingut a cridar els justos, sinó als pecadors.*” (Mt 9,13)

Sant Mateu té el símbol d'una figura humana a la qual, alguns copistes afegiren dues ales. Més tard, a l'edat mitjana, ja es convertí en un àngel.

Aquest Sant ha donat per a molts adagis a la poesia i sobretot quan aquests havien de fer referència a totes les feines amb animals, una de les qual era

la sembra. Per això els adagis referint-se a aquesta feina i en aquest dia, diuen:

- Si vols sementar, per Sant Mateu sembra el primer.
- Per Sant Mateu, sembra arreu, si l'endemà hi vas, tard faràs.*
- Si fa bo per Sant Mateu, *prepara les bótes i l'arreu.*
- Per Sant Mateu, l'estiu adéu.*

Cal pensar que antigament aquesta adagis tenien el seu sentit, car eren molts els dies de feina a sembrar amb animal, més encara que per la diada de Tots Sants calia haver acabat de sembrar, ja que en el món pagès hi havia la creença que si havien acabat de sembrar, els difunts de la família protegrien la naixença i el creixement d'aquells sembrats.

A Mallorca se'l coneixia per sant Mateu de les Veremes, com a fita cabdal del calendari de la cultura popular.

ORACIÓ PRÒPIA DEL SANT

Siguem ajudats, Senyor, pels precis del Sant Apòstol i Evangelista Mateu; per tal que el que la nostra poquedat no obté, per la seva intercessió ens sigui donat.

EUCOLOGI (Publicació Oficial del Congrés Litúrgic de Montserrat)
Barcelona. 1925

NOTES HISTÒRIQUES

Al Llibre Major de les Rendes i Obligacions de la Rectoria de Bonastre, pel Rvd. Josep Cabrer, Rector de Bonastre hi trobem la primera referència sobre la festa de sant Mateu:

21 de setembre 1726:

Festa de Sant Mateu.

A la vigília, cant de Completes. Processó per tot el poble, ofici amb ofertori. Pagava el Comú, per ésser vot de poble contra la llagosta.

El Llibre Major de les Rendes i Obligacions conté- “*moltes notes interessants i importants*”, tal com deixà escrit Mn. Josep Sanabre.

Pel que es veu, fins a aquell moment els llibres de la Parròquia no es portaven com calia. Així en el pròleg del Llibre Major de les Rendes i Obligacions de la Rectoria de Bonastre 1726 , el Rvd. Josep Cabrer , diu:

“Als rectors:

Carissims en Christ. Los esdevenidors rectors de la present parroquial Iglesia de Bonastre, per les entranyes de Jesuchrist, los demano que posin tot cuidado en mantener de aqui al davant les escripturas y las rendas de dita parroquia, pues no ignoran ser de grave obligació, assegurant-los que no he fet poch en arreglar lo passat com se pot discorrer, y emplehi molt temps pera poderho en algun modo arreglar. Luego fús unas notas de tots els llibres, y posi cada especie de instruments ab sos plechs y una recopilació de las rendas y obligacions de la present rectoria com consta en lo llibre de la lletra F, y lo que no pugus ab grans treballs encontrar, ho prengui observant la consuetut antiga. Posi o comenci a posar los instruments en sos *manuals*.”

A la detallada Consueta de Mn. Francisco Figueras hi trobem les següents ressenyes anuals.

21 de setembre 1899:

Es féu la festa de Sant Mateu, amb processó i Ofici al matí i, a la tarda, amb Completes cantades. És vot de poble.

21 de setembre 1900:

Festa de Sant Mateu

És vot de poble. Al matí es féu processó llarga i, de retorn a l'església, es cantà l'Ofici; a la tarda es cantaren Completes. La diferència que hi ha entre les festes de vot de poble i les que no ho són es coneix amb la processó; puix en el primer cas (vot de poble) segueix tot el poble i, a més, hi van les banderes i, a l'església s'encenen els ciris dels altars, mentre que en les festes que no ho són (de tal manera que no siguin també de precepte) la processó només arriba a la Plaça i a l'Ofici i Completes únicament s'encenen els ciris de l'altar major.

21 de setembre 1901:

Festa de Sant Mateu.

Vot de poble. Es féu l'esmentada festa amb processó llarga per ésser vot de poble i al tornar a l'església es començà l'Ofici i, per la tarda, després de resat el Sant Rosari i estació al S.S. es cantaren Completes i els goigs del Sant.

21 de setembre 1902:

Festa de Sant Mateu. Vot de poble.

Al matí es féu processó llarga, o sigui, per tot el poble i en arribar a l'església es cantaren els goigs i acabats, es començà l'Ofici; per la tarda es resà el Sant Rosari i estació al S.S. i després es cantaren Completes i goigs en honor i obsequi del Sant Evangelista.

21 de setembre 1903:

Festa de Sant Mateu. Vot de poble.

Al matí sortí la processó que recorregué tot el poble i en retornar a l'església es cantà l'Ofici en honor del gloriós Sant Mateu a qui el poble de Bonastre el votà per son Protector a causa de la vera plaga de la llagosta que es menjava tot el del defora sense deixar res dels sembrats i, des que se celebra la seva festa, mai més s'han vist els veïns d'aquesta població castigats per aquella plaga. Per la tarda, després del Sant Rosari i estació al S.S., es cantaren solemnement les Completes i els goigs.

21 de setembre 1904:

Festa de Sant Mateu. Vot de poble.

A les 7 del matí la processó que amb les banderes, bastant acompanyament de feligresos i la imatge del Sant Apòstol recorregué tot el poble. En arribar a l'església, es cantaren els goigs, començant-se de seguida l'Ofici; per la tarda, després del res del Sant Rosari i estació al S.S., es cantaren Completes en honor de Sant Mateu.

21 de setembre 1905:

Festa de Sant Mateu. Vot de poble.

A les 7 del matí sortí de l'església la processó que féu tot el torn, o sigui, fins al carrer del Mig; en entrar a l'església, es començà l'Ofici. Per la tarda, després del Sant Rosari i estació al S.S. es cantaren Completes i goigs en lloança del gloriós Sant Mateu.

No hem trobat cap partitura dels goigs que es cantaren per aquelles dates a la Parròquia de Bonastre, però, a diferència dels altres tres Sants votats, de qui he trobat diferents versions, totes elles emmarcades en la vida i obra dels sants esmentats, de sant Mateu no n'he trobat cap. La Consueta de Mn. Francisco Figueras és testimoni que es cantaven goigs en la seva festa, però no hem pogut trobar cap goig per incloure'l en aquesta ressenya.

En el treball, més amunt esmentat del capellà del poble i un grup de joves, l'any 1972, en parlar de la festa de Sant Mateu, diu: *“Estava votat per les llagostes i tenien gralles.”*

Joan Vilaseca i Figueras

23 Abril del 2017

IV Jornades Culturals “Arnau Estella” de Bonastre